

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ШИФР «Трудова міграція»

НАУКОВА РОБОТА

на Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт

**на тему: «ТРУДОВА МІГРАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ»**

**за напрямом «Актуальні питання співробітництва з Європейським
Союзом»**

2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ	6
1.1 Теоретичні аспекти дослідження трудової міграції	6
1.2 Рекомендації міжнародних організацій та особливості міграційної політики країн ЄС.....	9
РОЗДІЛ 2. ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	15
2.1. Причини та передумови міграційних процесів в Україні	15
2.2. Новітні фактори міжнародної та європейської трудової міграції.....	17
2.3.Дослідження проблем міграційних процесів (за результатами опитування)	21
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ.....	24
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	31
ДОДАТКИ.....	36

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сьогодні міжнародна трудова міграція охопила всі континенти та набула глобального характеру. Не винятком у цьому процесі є і Україна. Відсутність належних умов для забезпечення нормальної життєдіяльності в державі, спричиняє той факт, що найбільш продуктивна частина суспільства покидає країну у пошуках кращої долі за кордоном, де більш високий рівень життя і краще розвинута соціальна інфраструктура. Сьогодні Україна на європейському ринку праці виступає переважно як держава – експортер робочої сили. Масова міграція продуктивної робочої сили, особливо вчених і спеціалістів в розвинуті держави, негативно впливає на трудовий потенціал країни та регіонів, загострює соціальну напругу. Тому, вирішення питання щодо зменшення зовнішньої міграції українського населення на зарубіжний ринок праці та створення сприятливих умов для повернення трудових мігрантів на батьківщину, потребує особливої уваги. Ці та інші проблеми обумовлюють **актуальність теми даного дослідження.**

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблеми міжнародної міграції робочої сили знайшли висвітлення у численних працях зарубіжних та вітчизняних вчених – економістів. Серед зарубіжних науковців на особливу увагу заслуговують дослідження Г. Беккера, В. Зомбарт, Г. Лоурі, Р. Макензі, Д. Массей, У. Томаса тощо. Названі вчені встановили сутність, причини міграції, виявили її залежність від особливостей соціального розвитку суспільства.

Серед українських науковців варто виділити праці Е. Лібанової, А.Гайдуцького, О. Малиновської, З.Смутчак, Є. Кияна, та інших, які виокремили напрями трудової еміграції, умови праці та перебування за кордоном, визначили рушійні сили трудової міграції. Проте, питання зовнішньої трудової міграції вітчизняного населення до країн ЄС ще не достатньо вивчене і потребує більш детального розгляду та аналізу.

Мета і задачі дослідження. Метою роботи є окреслення перспектив та розробка пропозицій щодо покращення тенденцій трудової міграції в Україні в

процесі євроінтеграції. Для досягнення поставленої мети, в роботі вирішено такі **основні завдання**:

- 1) всесторонньо досліджено теоретичні аспекти трудової міграції;
- 2) вивчено та проаналізовано рекомендації міжнародних організацій щодо зовнішньої міграції робочої сили та особливості міграційної політики країн ЄС, визначено перспективи використання цього досвіду в Україні;
- 3) окреслено тенденції, причини та передумови трудової міграції в Україні, у контексті глобалізації та експансії до європейських ринків праці;
- 4) проаналізовано новітні фактори міжнародної та європейської трудової міграції;
- 5) окреслено перспективи щодо розвитку міграційних процесів в Україні;
- 6) розроблено матрицю SWOT – аналізу для узагальнення причин і передумов міграційних процесів в Україні, проведено аналіз їх можливостей, загроз, сильних та слабких сторін;
- 7) розроблено прогноз сценаріїв розвитку міграційних процесів в Україні;
- 8) розроблено пропозиції щодо покращення міграційної політики в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні питання міжнародної міграції робочої сили.

Об’єктом дослідження є особливості зовнішньої міграції робочої сили в Україні.

Автором проведено соціологічне опитування серед студентів Центральноукраїнського національного технічного університету та Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка м. Кропивницького, виявлено їх погляди на проблеми, причини та особливості трудової міграції.

Під час дослідження, використані статистичні та оперативні матеріали Державної служби статистики України та Євростату, Міністерства соціальної політики України, Державного та обласних центрів зайнятості, а також

результати досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених та спеціалістів з питань міжнародної міграції робочої сили.

В роботі застосовано **методи дослідження**: статистичний, порівняльного аналізу, соціологічний та розрахунково-аналітичний.

Наукова новизна роботи полягає у застосуванні SWOT – аналізу для встановлення зв'язків між тенденціями причин і передумов міграційних процесів, що дозволило більш ретельно проаналізувати їх сучасний стан та запропонувати заходи щодо покращення тенденцій трудової міграції в Україні; розроблено прогноз сценаріїв розвитку міграційних процесів в Україні в залежності від основних показників розвитку економіки.

Структура роботи:

Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ

1.1 Теоретичні аспекти дослідження трудової міграції

В процесі становлення та еволюції міжнародного руху капіталу, міжнародної торгівлі виникає міжнародна міграція робочої сили, яка є формою руху відносно зайвого населення з одного центру накопичення капіталу до іншого. Пропозиція робочої сили надходить переважно із країн з низьким рівнем економічного розвитку і низьким рівнем зайнятості населення, тому міжнародна міграція робочої сили виконує роль регулятора економічних умов світового господарства.

Термін «міграція» походить від латинського *migratio*, *migro* – переселяюсь, що у загальному розумінні означає переміщення, переселення. Міграція населення - переміщення людей, пов'язане, як правило, із зміною місця проживання.

Поняття «міжнародна міграція» було започатковано у 1922 році під час Міжнародної конференції з праці Міжнародної організації праці (МОП). За визначенням МОП, мігрант – це особа, яка переміщується з однієї держави до іншої і має потребу у міжнародних міграційних послугах, що надаються міжнародними організаціями.

Міжнародна міграція населення, на відмінну від внутрішньої міграції, полягає у перетині державного кордону, державному контролі за фактом перетину кордону (у країні виїзду і особливо у країні в'їзду), майбутньому перебуванні в країні в'їзду, зокрема, коли це пов'язано із працевлаштуванням, навчанням або стажуванням.

Міграційні процеси формуються під впливом багатьох чинників, серед них виділяють соціально – економічні, політичні, правові, соціально – психологічні, екологічні, культурні. Проте, одним з головних факторів, що змушує людей приймати рішення про еміграцію є різниця у реальних доходах за однакову роботу в різних країнах.

Трудова міграція має такі особливості: власник робочої сили має юридичне право розпоряджатися власною робочою силою; існування попиту на додаткову робочу силу в країні – реципієнті; переважання впливу сукупності чинників міграції над бажанням залишитися в країні проживання.

Трудова міграція з позицій працівника є можливістю отримання пристойного місця роботи з метою підвищення життєвого рівня, за рахунок більш вигідного продажу робочої сили на ринку праці, що не належить до території постійного місця проживання мігранта.

Трудова міграція для роботодавця – можливість тимчасово використати додаткову якісну робочу силу потрібної кваліфікації, з меншими витратами на її купівлю, у порівнянні з національною робочою силою.

Сьогодні міжнародна трудова міграція охопила всі континенти та набула глобального характеру. За даними експертів, нині у світі понад 3 % населення світу мешкають за межами країни свого походження [22].

За розрахунками Світового банку, міграція забезпечує більші переваги для глобальної економіки, ніж міжнародна торгівля. На основі теоретичної моделі рівноваги світової економіки було зроблено висновок, що збільшення чисельності мігрантів у 2025 р. порівняно з 2000 р. на 8 % забезпечить зростання глобального доходу на 0,6 %, у т. ч. для розвинених країн – на 0,4%, а для тих, що розвиваються, – на 1,8 %. Тобто міграція не лише динамізує розвиток, а і сприяє більш справедливому розподілу глобального багатства [21, с. 53].

Для сучасної міграції характерним є явище, що дістало назву «міграційного переходу», тобто перетворення країн – постачальників мігрантів на реципієнтів. Ознаки міграційного переходу спостерігаються нині у Східній Європі, наприклад у Польщі. Країна, що внаслідок тривалої еміграції має одну з найчисельніших зарубіжних діаспор, є зараз країною призначення для сотень тисяч іноземних працівників, передусім з України [18].

Щодо України, основними мотивами активізації міграційних процесів в країні стало виникнення кордонів між державами, що утворилися на території

колишнього СРСР та пов'язаних з ними митних кордонів. Це спричинило різке зниження господарських, економічних, інформаційних, культурних та інших відносин і наштовхнуло багатьох людей, у минулому громадян єдиної держави, до бажання возз'єднатися із родинами на своїй етнічній чи історичній батьківщині.

Серед економічних чинників посилення міграції робочої сили в Україні, слід відзначити нерівномірність економічних реформ, що призвели до різкого падіння рівня життя більшої частини населення країни. Розлад міжгосподарських зв'язків, згортання виробництва на великих підприємствах, спричинили масове вивільнення працівників, відповідно погіршення їх соціально-економічного становища, посилює міжнародну міграцію. Починаючи із 1993 року, з України збільшився потік від'їжджаючих трудових мігрантів.

Вироблення сучасних підходів до регулювання міграційних процесів, стало необхідним внаслідок військового конфлікту на Сході України, викликаних ним масових внутрішніх переміщень у країні, із зовнішніх - набуття чинності Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, переорієнтації вектору міграції українців у західному напрямі, значного посилення міграційного тиску на Європу тощо.

Свобода пересування, одне із основоположних прав людини, відкрила для українців нові можливості, однак створила й нові ризики. Вони особливо загострилися останніми роками на тлі іноземної агресії, економічних труднощів та соціально-політичної нестабільності і полягають у: значній інтенсифікації виїзду українців за кордон, передусім з метою працевлаштування; збільшенні серед емігрантів частки молоді, фахівців; прискоренні трансформації частини тимчасової заробітчанської міграції на еміграцію для постійного проживання.

Внаслідок несприятливої економічної ситуації та війни, Україна є непривабливою для іммігрантів з-за кордону, в умовах значного посилення контролю на зовнішньому кордоні ЄС на Середземномор'ї. Не можна не

зважати також, на можливість збільшення транзитного, частково нелегального потоку через територію України на Захід.

Низькі доходи, бідність українського населення залишаються одним з головних чинників високої орієнтації роботи за кордоном, особливо привабливими в цьому плані для українців є країни - члени Європейського Союзу.

1.2 Рекомендації міжнародних організацій та особливості міграційної політики країн ЄС

Орієнтація зовнішньої політики України на інтеграцію до Європейського Союзу (ЄС) та членство її у Світовій Організації Торгівлі (СОТ), забезпечення об'єктивних і достовірних даних про трудову міграцію, є необхідною складовою сучасного аналізу ринку праці, що впливає на політичну, економічну та соціальну сферу суспільства.

Домінуючим суб'єктом управління міграціями залишається держава. Через свої органи вона формує міграційну політику і забезпечує її виконання. Кожна країна самостійно, на основі відповідного національного законодавства визначає свою міграційну політику.

Міграційна політика – це комплекс законодавчих, організаційних, економічних заходів, спрямованих на регулювання в'їзду в державу і виїзду з неї населення, зокрема, робочої сили. Політика держави в галузі міграції населення і трудових ресурсів включає два напрямки: імміграційний, що регулює прийняття іноземних громадян, та еміграційний, який регулює порядок виїзду громадян з країни і забезпечує захист прав емігрантів за кордоном.

У світовій практиці відсутні єдині уніфіковані методичні підходи щодо вимірювання міжнародної трудової міграції. Це обумовлено специфічними рисами національного законодавства країн, що регламентують можливості доступу іноземців на внутрішні ринки праці держав – реципієнтів робочої сили.

Разом з тим, подібність в організації статистичних систем існує та залежить від специфіки внутрішньої кон'юктури ринку праці в країні, орієнтованої на переважання еміграції чи імміграції робочої сили.

У статистичних рекомендаціях МОП [21] розмежовуються дві принципові складові щодо визначення міжнародної міграції, пов'язаної з економічною діяльністю працівників: працівники – мігранти і економічна міграція. Термін «працівник – мігрант» у Конвенції Міжнародної організації праці № 97 і № 143 визначається як особа, яка мігрує чи мігрувала з однієї країни в іншу з метою отримання роботи [23]. Працівники – мігранти – особи, які допущені країною, що не є країною їх походження, з визначеною метою здійснення економічної діяльності. За методологією МОП, до працівників – мігрантів належать: сезонні працівники – мігранти; працівники – мігранти, пов'язані з реалізацією проекту; працівники – мігранти, що працюють за контрактом; тимчасові працівники – мігранти; працівники – мігранти, що облаштувалися; висококваліфіковані працівники – мігранти (див. дод. А1). Названі характеристики категорій працівників – мігрантів свідчать, що основною ознакою трудової міграції є праця найманих працівників на території іншої країни.

Щодо економічної міграції, вона охоплює осіб, які переїзять в інші країни у зв'язку із здійсненням економічної діяльності, що не оплачується у країні призначення або вимагає деяких капітальних вкладень з боку самого мігранта. Цей тип міграції включає такі категорії: мігранти в ділових цілях; іммігранти - інвестори (дод. А 2).

Така класифікація трудової міграції, рекомендована МОП, може слугувати для країн базою для розробки відповідної національної класифікації. При цьому, кожна країна враховує особливості ринку праці та пріоритетні аналітичні цілі створення комплексної системи показників вимірювання та аналізу зовнішньої трудової міграції.

Активну роль у регулюванні міжнародних міграційних процесів і захисті прав мігрантів відіграє Міжнародна організація з питань міграції (МОМ). Основними завданнями, які вирішує ця організація, є: управління впорядкованою і плановою міграцією громадян з урахуванням потреб країн еміграції та імміграції; сприяння переміщенню кваліфікованих кадрів між

державами; організація міграції біженців та переміщених осіб, змушених залишити свою батьківщину.

Управління верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ) займається питаннями захисту біженців, реалізацією довгострокових рішень, у першу чергу, репатріації. Система постійного спостереження за міграцією (СОПЕМИ) створена країнами – членами Організації економічного і соціального розвитку (ОЕСР) на міжнародному рівні координує діяльність національних імміграційних служб. Комісія ООН з народонаселення має у своєму розпорядженні спеціальний фонд, частина якого використовується на субсидування національних програм з міграції населення. Ряд міжнародних договорів, прийнятих ВООЗ (Всесвітньою організацією охорони здоров'я), містить спеціальні норми, що стосуються фізичного стану трудящих-мігрантів. У конвенціях ЮНЕСКО є положення, спрямовані на поліпшення освіти трудящих-мігрантів і членів їх родин.

Перераховані міжнародно-правові акти, їх основні положення лягли в основу домовленостей у сфері міграції на регіональному, зокрема європейському, рівні. В рамках Ради Європи, у 1950 р. ухвалено Європейську конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод [8], де міститься низка важливих для становища мігрантів положень. В Європі забезпеченням і захистом прав трудящих мігрантів займається Міжурядовий комітет з питань міграції (CIME). На інтеграційному рівні регулювання міжнародної міграції робочої сили здійснюється шляхом виконання угод, договорів, правил, контрактів, укладених між державами інтеграційних об'єднань.

Важливим документом щодо забезпечення прав мігрантів, є Європейська соціальна хартія (переглянута 1996 р.) [14]. В ній зазначається, що соціальні права мають гарантуватися незалежно від раси, кольору шкіри, статі, релігії, політичних переконань, національного та соціального походження. У додатку до Хартії, а також Додатковому протоколі до неї, до числа осіб, які користуються гарантованими нею правами, включаються іноземці, які є громадянами інших країн, що підписали Хартію, і легально проживають або

працюють на території відповідної країни. Безпосередньо стосуються працівників-мігрантів статті 18 і 19.

На окрему увагу заслуговує Європейська конвенція про правовий статус працівників-мігрантів [6], відкрита для підписання у 1977 р. Основним її принципом є рівність прав власних громадян та іноземців, які є громадянами країн, що підписали Конвенцію. Норми Конвенції стосуються основних правових питань становища працівників-мігрантів: процедури найму, порядку проведення медичного огляду та професійного тесту, видачі дозволів на в'їзд, проживання та працевлаштування, порядку возз'єднання сім'ї, умов життя та праці, переказу на батьківщину зароблених коштів, соціального страхування та медичної допомоги, випадків розірвання контракту, звільнення і нового працевлаштування, підготовки до повернення на батьківщину. Україна ратифікувала Європейську конвенцію про правовий статус працівників-мігрантів у 2007 р.

У лютому 2009 р. набула чинності ухвалена 2005 р. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми [14]. Станом на 2017 р., її ратифікували усі 47 країн Ради Європи та Білорусь. Україна ратифікувала цей документ у 2010 р. Конвенція поширюється на всі форми торгівлі людьми і всередині держави, і транснаціонального характеру, незалежно, пов'язані вони з організованою злочинністю чи ні.

Крім загальних міжнародних інструментів, існують також численні двосторонні угоди, спрямовані на регулювання певних конкретних міграційних питань. Це домовленості, які стосуються візового та прикордонного контролю, порядку реадмісії, сприяння поверненню нелегальних мігрантів на батьківщину, питанням громадянства тощо. Найбільше угод присвячено трудовій міграції та гарантіям трудових та соціальних прав працівників.

Сьогодні значна частина країн світу перейшла до політики сприяння залученню міжнародних трудящих мігрантів, з метою задоволення потреб своїх країн у робочій силі. Міграційне законодавство країн ЄС, виконуючи перш за все функції щодо ресурсного забезпечення економіки, сприяє в'їзду

високоосвічених спеціалістів та кваліфікованих працівників, що користуються підвищеним попитом на ринку праці, надаючи перевагу їх тимчасовій роботі перед правом постійного проживання. Зокрема, умови та тенденції розвитку країн ЄС характеризуються наявністю дефіциту кваліфікованої та висококваліфікованої праці у певних секторах економіки, таких як комп'ютерні технології та медичне обслуговування. Для некваліфікованих працівників - мігрантів, прикладання праці можливе у сільському господарстві, будівництві, готельному бізнесі, громадському харчуванні, харчовій промисловості та у сфері надання послуг домашньої прислуги.

Не зважаючи на значне безробіття серед громадян ЄС та іноземців, що законно проживають на території ЄС, за даними експертів, у майбутньому очікується збереження попиту на іноземну робочу силу, оскільки це є необхідною умовою подальшого економічного зростання країн на фоні процесів світової глобалізації.

Розвиток нових технологій формує попит на експертні знання. Водночас, різні рівні умов та оплати праці в країнах ЄС, призводять до інтенсифікації розповсюдження неформальних форм некваліфікованої праці. Тому запобігання нелегальній трудовій міграції є одним з найактуальніших питань як внутрішньої, так і зовнішньої політики країн ЄС [34].

У більшості країн світу зовнішня міжнародна політика в сфері трудової міграції включає розробку складної системи адміністративних заходів контролю за пересуванням та діяльністю працівників – мігрантів після їх прибуття. Паралельно з цим, країни походження проводять політику сприяння еміграції працівників та включення їх до міжнародного ринку праці. Для цього розроблені певні механізми здійснення контролю впливу працівників та захисту їх прав. Такий контроль передбачає ведення спеціальної статистики і в країнах – донорах, і в країнах – реципієнтах робочої сили [34] .

Майже всі країни світу мають нормативні акти, що стосуються допущення іноземців, які бажають здійснювати економічну діяльність. У цих положеннях часто міститься вимога щодо отримання дозволу на роботу.

Статистика дозволів на роботу є доступною або потенційно доступною в багатьох країнах. Водночас узгоджених дій з обміну інформації, що розробляється на підставі організації такої статистики, у світовому масштабі практично не існує.

Існуючі в Україні методичні підходи вимірювання вищезазначеного явища в більшості випадків є адаптованими до міжнародних рекомендацій у цій сфері трудової міграції до наявних в національній практиці можливих джерел отримання відповідної інформації.

Україна не є виключенням із світової практики щодо відсутності єдиних уніфікованих методичних підходів щодо вимірювання міжнародної трудової міграції. Суттєвою є проблема обмеженості нормативних визначень і понять, які існують в законодавчому полі у сфері регламентації зазначеного явища. Питання зовнішньої трудової міграції розглядаються в Законах України «Про зайнятість населення», «Про зовнішню трудову міграцію», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про ліцензування видів господарської діяльності» та інших державних нормативно-правових актах.

Ухвалення Урядом України у липні 2017 р. Стратегії державної міграційної політики на період до 2025 р. сталося через місяць після того, як українці отримали можливість подорожувати територією ЄС без віз. Для виконання задекларованих цілей надзвичайно важливим є ініціативність та скоординована діяльність відповідальних органів виконавчої влади, розробка та реалізація ними заходів щодо виконання Стратегії, співпраця з громадянським суспільством, моніторинг виконання Стратегії та уточнення її положень залежно від фактичної міграційної ситуації. Адже Україна входить у новий період розвитку міграційних процесів, в умовах дедалі глибшої інтеграції з ЄС, більших можливостей для співвітчизників вільно пересуватися світом, завдяки безвізовому режиму і, водночас, значного відставання за рівнем доходів від сусідніх країн. Практика показує, що зовнішня міграція вітчизняної робочої сили продовжує зростати, це вимагає найсерйознішого ставлення влади і суспільства до розв'язання даної проблеми.

РОЗДІЛ 2. ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

2.1. Причини та передумови міграційних процесів в Україні

В умовах поглиблення процесів глобалізації та інтеграції трудова міграція набуває все більшого поширення в межах світового господарства. Вона є найбільш масовим міграційним потоком, має різнобічний вплив на українське суспільство. З одного боку, вона зменшує напругу на ринку праці, сприяє підвищенню добробуту багатьох сімей, є джерелом валютних надходжень та нематеріальних трансферів нових знань та досвіду, які можуть сприяти розвитку держави, з іншого, - спричиняє дефіцит працівників у деяких галузях та регіонах, негативно позначається на сімейних стосунках, вихованні дітей, рівні народжуваності; заробітки мігрантів, спрямовані на споживання, провокують підвищення цін, інфляцію, зростання імпорту.

У 2019 році кількість міжнародних мігрантів у світі досягла орієнтовної позначки у 272 млн. осіб, що на 51 млн. осіб більше рівня 2010 року. Про це йдеться у доповіді ООН, яка була презентована 17 вересня 2019р. у штаб-квартирі Укрінформу. За даними ООН, мігранти нині становлять 3,5% населення світу (для порівняння, у 2000 році - 2,8%). В ООН не дають оцінок наведеним цифрам, але відзначають, що при впорядкованій, безпечній, прогнозованій міграції та мобільності людей, таке переміщення може мати позитивні результати, зокрема, сприяти економічному розвитку й досягненню цілей сталого розвитку [24].

Європа утримує лідерство як пункт прагнень мігрантів (82 млн. осіб), за нею йдуть США (59 млн.) і Західна Азія (49 млн.). Зазначимо, що майже половина всіх мігрантів на планеті мешкають в десяти країнах світу: у США - 59 млн. осіб, по 13 млн. - у Німеччині й Саудівській Аравії, 12 млн. - у Росії, 10 млн. - у Великій Британії, 9 млн. - в ОАЕ, по 8 млн. - у Франції, Канаді й Австралії, 6 млн. - в Італії. Третина всіх міжнародних мігрантів походить теж лише з 10 країн.

Чисельність мігрантів з Індії за кордоном складає 18 млн. осіб, а з Мексики – другу за розміром діаспору -12 млн. Вихідці з Китаю – 11 млн., Російської Федерації – 10 млн., Сирії – 8 млн. осіб [12].

У світі продовжує зростати вимушене переселення населення унаслідок військових подій та інших кризових обставин. У 2010-2018 рр. кількість біженців і шукачів притулку зросла на 13 мільйонів, що становить чверть додаткових мігрантів за цей період. Північна Африка та Західна Азія прийняли близько 46% біженців. Статистика свідчить, що кожен сьомий мігрант у світі молодший від 20 років, а троє з чотирьох – особи працездатного віку (20-64 років) [12].

На перебіг міграційних процесів в Україні впливає її місце у міжнародних рейтингах. Дослідження показують, що за шість місяців 2019 року у рейтингу миролюбних країн (Index The Global Peace Index) Україна піднялась з 152 на 150 місце; за рейтингом економічної свободи (Index of Economic Freedom) займає 147 місце серед 158 країн; у рейтингу легкості ведення бізнесу (Doing business) Україна посіла 71 місце; у глобальному рейтингу конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index), серед 63 країн світу - 54 місце [24].

Ще одним важливим фактором, що впливає на міграційні процеси в Україні є рівень оплати праці, у 2019 р. мінімальна заробітна плата в нашій країні становила 4173 грн., приблизно 122 євро. За даними статистичної служби Євросоюзу, мінімальна заробітна плата за місяць [4], у Латвії складає 430 євро, в Литві – 555 євро, в Естонії – 540 євро, у Румунії – 446,02 євро, у Словенії – 941 євро, у Греції – 783,33 євро. У Польщі мінімальна заробітна плата становить 523,09 євро, у Чехії – 518,97 євро, у Болгарії - 286,33 євро. Найвищий її рівень серед країн Європейського Союзу у Люксембурзі - 2071 євро, у Німеччині – 1557 євро, у Австрії – 1500 євро, у Великій Британії – 1524,52 євро на місяць. За такого рівня диференціації оплати праці та перспектив працевлаштування, з урахуванням економічних і соціальних факторів, міграційні процеси посилюються.

За статистичними даними, за останніх 15 років, у 2004 - 2018 рр. спостерігалася наступна тенденція міждержавної міграції в Україні: у 2004-2018 рр., чисельність прибулих перебільшувала кількість вибулих, однак, чисельність вибулих, наприклад, у 2017 р., зросла порівняно з 2016 роком, на 13,769 тис. осіб., а у 2018 р. – вибуло на 4018 осіб більше, ніж у 2017 р. (дод.Б).

Аналіз статистичних даних щодо міграційного руху населення України у січні-серпні 2019 року (дод. В), [26] свідчить, що в переважній більшості областей України за вісім місяців 2019 року кількість випадків вибуття населення, перевищувала кількість випадків його прибуття в країну, що демонструє настрій і наміри потенційних мігрантів. Аналіз регіонального аспекту показує, що в усіх районах Кіровоградської області, у січні – серпні 2019 року кількість випадків вибуття населення перевищувала кількість випадків прибуття (дод. Д).

Наразі, значна частина активного, мобільного, конкурентоспроможного населення України визначає свої перспективи виїзду, виходячи не стільки із стану свого особистого життя, скільки із загальної низької оцінки ситуації в країні. Цей міграційний чинник є значно небезпечнішим за бажання реалізувати індивідуальну стратегію на глобальному ринку праці, тому що зберігається висока імовірність неповернення на батьківщину висококваліфікованих іммігрантів, молодих фахівців. У свою чергу, втрата Україною таких категорій працівників, негативно позначається на віковій та освітньо-кваліфікаційній структурі робочої сили і гальмує економічне зростання. Тому, основним завданням державної міграційної політики нашої держави повинно бути захист слабких сторін та загроз з використанням сильних сторін та можливостей для подолання негативних наслідків сучасних міграційних процесів.

2.2. Новітні фактори міжнародної та європейської трудової міграції

Погіршення демографічної ситуації в розвинених країнах, зростання еміграції населення – є першою причиною активізації імміграційної політики в них. В багатьох країнах світу саме іммігранти забезпечують зростання

населення. Наприклад, у США – майже на 50%, у Канаді – майже на 70%, у Швеції – майже на 80%, в Угорщині – на 100%.

Практика свідчить, що у деяких європейських країнах, зокрема, у Польщі, Румунії і в Україні населення зменшується за рахунок еміграції. Їм необхідні іммігранти для покриття негативного міграційного сальдо [12]. Через демографічний дисбаланс і еміграцію майже всі сектори економіки цих країн гостро потребують робочої сили. Дослідження показують, що в майбутньому найбільший попит на мігрантів будуть формувати міста і мегаполіси. Між ними уже йде боротьба за мігрантів. В багатьох мегаполісах мігранти складають 17-37% населення, але їм цього вже недостатньо [26]. З 2018 року мерія Санкт-Петербурга виділяє IT- спеціалістам разову фінансову допомогу в розмірі 17 тис. дол. на переїзд та адаптацію. Ключові вимоги: офіційне працевлаштування і як мінімум 5-річний контракт. Таким чином, мерія отримує гарантії повернення коштів в бюджет у вигляді податків [3].

Іммігранти сприяють зростанню ВВП. Ні природні ресурси, ні іноземні інвестиції вже не забезпечують такого темпу зростання ВВП, який був у 20 сторіччі. Останні 60 років кожного десятиріччя середньорічні темпи росту ВВП у світі зменшуються: якщо у 1960-х роках зростання складало 5,48%, то у 2000-х роках – лише 2,81%. Прогнозується, якщо надалі не залучати іммігрантів, то до 2040 року темпи зростання ВВП зменшаться у 2 рази. Причиною цих процесів буде зменшення чисельності працездатного населення, що призведе до зменшення інвестицій, податків, платежів [3].

Уряди багатьох країн розробляють плани щодо залучення нових іммігрантів (дод. Е). Наприклад, Міністерство у справах іммігрантів Канади розрахувало, що до 2023 року їх внесок в зростання ВВП складатиме 23%, а до 2040 р. – 33% [3]. Канада розраховує прийняти мільйон висококваліфікованих емігрантів у 2020 - 2022 рр., для побудови «сильної країни» [37].

В Канаді на 1 пенсіонера у 1971 році налічувалось 6 осіб працездатного віку, у 2012 р. – 4, а до 2036 р. залишиться лише 2 працівника на 1 пенсіонера [3]. На порядку денному стоїть питання – «Скільки необхідно іммігрантів?».

Значну увагу питанню залучення іммігрантів до країни приділяють у США, адже країна є великим «мисливцем» за мігрантами. У 21 ст. іммігранти для США – стали ключовим драйвером розвитку економіки. Хоча вони складають лише 14% населення США, але створюють майже 30% всіх нових підприємств в країні. За даними In Magazine біля 20% всіх роздрібних продаж у США здійснюються компаніями, що створили іммігранти. Дослідження свідчать, що іммігранти не забирають робочі місця, а навпаки їх створюють – оскільки у країні кожний десятий робітник працює у підприємця іммігранта [3].

Країни члени ЄС, для залучення і утримання іммігрантів активізували нові механізми, такі як видача виду на проживання і надання громадянства [2]. В пошуках кваліфікованих трудових ресурсів простежується тенденція все більшого попиту на українців. У 2012-2018 рр. українці піднялися на перше місце в рейтингу ЄС за виданими видами на проживання (дод. Є).

За даними департаменту народонаселення ООН, кількість міжнародних мігрантів українського походження поза межами України на 1 липня 2019 року становила 5,9 млн. осіб. Для порівняння, у 1990 році цей показник оцінювався в 5,5 млн., протягом 1995-2005 рр. залишався на рівні 5,6 млн., у 2010 р. - 5,4 млн., а у 2015 р. за кордоном постійно мешкали 5,7 млн. українців. Якщо у 1990 році Україна була на 4-му місці у світі за кількістю емігрантів (після Росії, Афганістану та Індії), то у 2019-му вона опинилася вже на 8-му місці. Це сталося внаслідок стрімкого зростання кількості мігрантів у світі. Нашу країну випереджають Індія (17,5 млн.), Мексика (11,8 млн.), Китай (10,7 млн.), Росія (10,5 млн.), Сирія (8,2 млн.), Бангладеш (7,8 млн.), Пакистан (6,3 млн.) [12]. За даними експертів, у Польщі працює від 1 млн. 200 тис. до 1,5 млн. українських громадян [8].

Результати соціологічного дослідження, проведеного Фондом підтримки мігрантів на ринку праці та Центром східноєвропейських студій Варшавського університету, свідчать, що серед українців, які нині працюють у Польщі, 60,1% складають чоловіки, а 39,9% - жінки. Найбільша вікова група серед українських трудових мігрантів в Польщі – від 26 до 35 років - 32%, працівники віком 36-45

років складають 23,1%, від 18 до 25 років -29,2%. Працівники віком від 46 до 55 років складають 13,2% від загальної кількості, а старші 55 років - 2,5%. Більшість трудових мігрантів з України, до переїзду в Польщу проживали в містах - 59,5% (для порівняння в 2018 році - 73%), із сіл та селищ міського типу мігрували - 40,2% (у 2018 році - 27%).

Серед українців, які брали участь в дослідженні у 2019 році, приїхали працювати в Польщу із Західних областей України - 33,2% (33,1% в 2018 році), з Центру України - 30,6% (в 2018 році - 30,1%), із Східних областей - 10,8% (у 2018 році - 7%), з Південних регіонів - 20,2% (у 2018 році - 17,1%), з Північних регіонів - 5,8% (у 2018 році - 12,1%) [8]. Зазначимо, що майже всі великі польські міста мають україномовні версії сайтів, активно відкриваються українські школи, можна отримати тимчасовий вид на проживання, навіть не складно отримати громадянство.

Польща сьогодні є країною з найбільшою кількістю українських студентів. Це пояснюється територіальною близькістю, несуттєвим мовним бар'єром, наявністю пільгових освітніх програм. Перетворення освітньої міграції на постійну є значною загрозою для України. Адже за результатами досліджень, повернення в Україну планують 2 - 16% українських студентів у Польщі [39].

В країнах ЄС, в пошуках кваліфікованих трудових ресурсів, все більше зростає попит саме на українців (дод. Ж). Так, нижня палата німецького парламенту прийняла законодавство, яке з 1 січня 2020 року врегульовує норми прийняття на роботу громадян з країн поза ЄС. В Польщі це було топовиною, тому що Польща має велику користь з перебування українських громадян на польському ринку. Українські працівники у Польщі компенсували витік польської робочої сили до Німеччини, Нідерландів, Норвегії, Великої Британії. Статистика свідчить, що понад 2 млн. громадян Польщі працюють поза межами своєї країни і незважаючи на те, що протягом трьох останніх років польський уряд запрошує до повернення польських мігрантів до Польщі. Експерти зазначають, якщо в наступному 2020 році відбудеться відтік

українських працівників із Польщі, зокрема до Німеччини, то зростання ВВП Польщі може знизитися на 0,5- 1% [5]. Ситуація в Польщі може стати ще більш несприятливою через отримання безвізового режиму України з США [33].

Експерти вважають, що Німеччина не значною мірою поступається Польщі в легкості адаптації. Проблема мовного бар'єра та «акліматизації» нівелюється в Німеччині завдяки вихідцям з Польщі, Росії та України, які керують більш ніж 100 тис. підприємств малого та середнього бізнесу [19,37].

Цілком очевидно, що активізація політики імміграції в країнах Європи, США і Канади призводить до зростання трудової еміграції, в т.ч. з України, виникненню дефіциту трудових ресурсів та імміграції робочої сили.

Щорічна потреба країн ЄС в іммігрантах складає біля 5-6 млн. осіб. Країнам Східної Європи, членам ЄС потрібно більше робочих рук, оскільки еміграція не зменшується, а залучення іммігрантів є повільним. Тому очікується, що до 2030 року країни скоротять строки отримання виду на проживання і отримання громадянства. Оскільки в багатьох країнах ЄС українці є лідерами з імміграції, можна припустити сумну статистику - щорічно 300-400 тис. українців виїжджатиме з батьківщини до країн ЄС.

Наразі, в Україні на порядок денний виходить проблема дефіциту трудових ресурсів, адже щорічно зменшується частка економічно активного населення. Через демографічну кризу, Україна додатково втрачає біля 200 тис. осіб на рік. Щорічна потреба в іммігрантах складає 500-600 тис. осіб [3]. Тому, нашій державі необхідно бути готовій до залучення іноземної робочої сили. Тільки так країна компенсує відтік і природні втрати людських ресурсів і спрямує їх на розвиток економіки.

2.3. Дослідження проблем міграційних процесів (за результатами опитування)

Для визначення основних проблем, причин і особливостей трудової міграції серед молоді, у 2019 році нами було проведено дослідження - опитування студентів Центральноукраїнського національного технічного

університету (ЦНТУ) та Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка (ЦДПУ) м. Кропивницького, оскільки вони можуть бути потенційними учасниками міграційних процесів і здатні висловити свої компетентні думки стосовно наявних проблем і шляхів їх вирішення, виступити в якості експертів (дод. 3).

Обґрунтування чисельності вибірки здійснювалося за формулою:

$$n = \frac{t^2 w(1-w)N}{\Delta^2 pN + t^2 w(1-w)} \quad (1)$$

Де: N – число опитаних;

w – дисперсія; $w = [0,1]$

t – коефіцієнт довіри; $t = 2$

$\Delta^2 p$ – похибка вибірки.

Аналіз досліджень показує, що найчастіше похибка вибірки задається в діапазоні від 0,1 до 0,15. Число студентів (N), на факультетах в університетах, де проводилося дослідження, складає 1200 осіб. При похибці вибірки $\Delta p = 0,12$ чисельність респондентів має складати 66 осіб. Нами було опитано 68 осіб, що є близьким до вибіркової сукупності. Чисельність опитаних в залежності від кількості студентів розподілилася таким чином: ЦНТУ – 66,4%; ЦНПУ – 33,6%.

Серед опитаних найбільше було осіб з незакінченою вищою освітою – 82%, бакалаври складали - 18% респондентів. Частка респондентів у віці – до 24 років становила 96%. Осіб чоловічої статі було опитано 64%, жіночої – 36%.

Результати дослідження показують, що на запитання «Чи планують вони змінити своє постійне місце проживання?», позитивну відповідь дали 73% опитаних, 12% - не збираються змінювати постійне місце проживання, а 15% респондентів - складно відповісти на це запитання.

Головними причинами, які могли б вплинути на зміну постійного місця проживання 73% опитаних було названо зміну на краще умов життя та необхідність мати стабільний (більший дохід); 20% - військові дії, 3% - продовжити освіту; 3% - сімейні обставини, 1% - складно відповісти.

На запитання «Чи плануєте Ви найближчим часом виїжджати за кордон?» 86% респондентів відповіли – «скоріше так», 12% дали відповідь «скоріше ні» і 2% - «так». До країн Європейського союзу переїхали б 93% опитаних, 2% - до Росії, 2% - до США, 2% - складно відповісти, 1% переїхали б до Білорусі.

За межі власного населеного пункту виїжджали 30% опитаних студентів; ніколи не виїжджали: через матеріальні обставини - 46%; не мали бажання це здійснити – 20%; через політичні обставини – 2%; за станом здоров'я – 2 %.

В містах мешкають - 75% респондентів, в сільській місцевості – 25%.

Серед причин, які можуть спонукати опитану молодь поїхати працювати за кордон, респонденти зазначили наступне: низька заробітна плата – 54%, рекомендації знайомих – 25%, труднощі з пошуком роботи в Україні – 20%.

Поїхали б працювати за кордон на термін 3-6 місяців - 50% студентів, на 12 місяців – 38%, до 3-х місяців – 4% опитаних.

Отже, основною моделлю міграційної поведінки, на думку респондентів, залишається тимчасова, циркулярна, тобто періодично повторювана міграція (50% опитаних).

Відповіді респондентів щодо можливої сфери діяльності за кордоном, розподілилися так: торгівля – 36%, готельний бізнес - 22%, виробнича сфера – 10%, ІТ сфера – 4%, будівництво – 2%, сфера охорони здоров'я - 2%, транспорт – 2%, складно визначитись з приводу даного запитання було 22% опитаних.

Пріоритетні причини, можливої трудової міграції, які було виявлено під час опитування, наведено в додатку К. Проаналізувавши відповіді студентів, які прийняли участь в опитуванні, ми бачимо, що причини, які можуть спонукати молодь до міграції співпадають з причинами міграції інших категорій населення України, тобто проблема зовнішньої міграції робочої сили має загальний характер.

Реальне реформування та розвиток ринкової економіки України може зупинити вплив вітчизняної робочої сили, особливо найпродуктивнішої її частини – молоді, спричиненої міграцією.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Соціально-економічна ситуація в Україні не дає підстав сподіватися на зменшення інтенсивності зовнішньої трудової міграції. Говорячи про перспективи розвитку трудової міграції українців, слід брати до уваги, що бажання населення працювати за кордоном є досить стійкими протягом вже багатьох років.

Потік міграції українців за кордон не зменшується. Дана тенденція чітко простежується з 2014 р. [17], а надання безвізового режиму лише стимулювало ще більшу кількість наших співгромадян покидати Україну в пошуках кращої долі. Наслідками зовнішньої міграції робочої сили з України є: низький рівень життя та рівень заробітної плати, військовий конфлікт на Сході України, висока залежність від зовнішніх геополітичних гравців, корупція тощо.

Гострі негативні наслідки масштабного відпливу робочої сили відчуває український ринок праці в цілому та його локальні сегменти. Вже зараз брак робочої сили відповідної кваліфікації є перешкодою для створення нових робочих місць, надалі ситуація майже неминуче погіршуватиметься.

Разом з тим, виїзд частини працездатного населення та економічна пасивність частини осіб, які за рахунок трудових міграцій накопичили необхідні для життєдіяльності кошти, знижують напругу на ринку праці. За відсутності зовнішньої трудової міграції рівень безробіття в Україні в різні роки у 1,5–2 рази перевищував би фактичні показники [16]. Зовнішня міграція забезпечує додаткові валютні надходження в державу. Навіть якщо ці кошти витрачаються на поточне споживання, зростає попит на товари та послуги, що, в свою чергу, сприяє створенню нових робочих місць, в тому числі, за рахунок коштів трудових мігрантів. Надходження міграційних переказів позитивно впливає на макроекономічну стабільність, на готівковий валютний ринок та розвиток фінансово-банківської системи.

Міграційні переміщення часто мають різні наслідки для самого мігранта (його родини) та для країни (регіону або конкретного поселення). Зазвичай мігранти отримують вищі доходи (головним чином, завдяки ширшим

можливостям працевлаштування на робочі місця з вищою оплатою), що дає змогу задовольняти власні потреби та допомагати своїм близьким. Родина отримує необхідні кошти не тільки для повсякденного споживання, а і для інвестицій (в освіту, в житло, у власну справу), адже вихід на більш розвинутий і конкурентний ринок праці пов'язаний із набуттям нових знань та навичок.

Але, крім суто економічних наслідків, зовнішня міграція спричиняє ще й важливі соціальні та психологічні результати. Повертаючись, мігранти демонструють поведінку, більшою мірою притаманну демократичним суспільствам, – від елементарного дотримання побутових правил до розуміння необхідності сплати податків і страхових внесків. Навіть при короткотривалих поверненнях мігранти мимоволі змінюють світогляд і спосіб життя свого оточення. Адже трудова діяльність мігрантів у більш розвинених економіках сприяє підвищенню їх кваліфікації, більш відповідальному ставленню до роботи і формуванню поведінки в ринковій економіці, зокрема щодо захисту своїх прав та виконання обов'язків.

Вкрай серйозні виклики існують і у сфері внутрішньої міграції. Вони зумовлені тим, що масові переміщення населення, викликані воєнними подіями на Сході країни, носили вимушений і в багатьох випадках раптовий характер. Надання допомоги, облаштування, зайнятості, забезпечення доступу до медичної допомоги, освіти, соціальних послуг внутрішньо переміщених осіб належить до найнагальніших завдань держави.

Для узагальнення причин і передумов міграційних процесів в Україні, доцільно провести аналіз можливостей та загроз, сильних та слабких сторін, застосувавши розроблену нами матрицю SWOT – аналізу (дод. Л).

Реалії свідчать, що перебіг міграцій у довгостроковій перспективі залежить насамперед від розвитку ситуації в Україні. Трансформації соціально-економічної ситуації та міграційної політики тієї чи іншої зарубіжної країни скоріше призведуть до змін у розподілі українських заробітчан за країнами-реципієнтами, ніж вплинуть на сам обсяг потоку.

Проведене дослідження дозволяє спрогнозувати наступні сценарії розвитку міграційних процесів в Україні.

1. Якщо параметри основних показників розвитку економіки в Україні у довгостроковій перспективі стабілізуються на рівні 2016-2017 рр. (тобто суттєво не покращаться), перехід тимчасової зовнішньої трудової міграції у безповоротну форму посилиться. Причому, від ідеї повернення в Україну відмовлятимуться довгострокові мігранти і певна частина короткострокових. Перехід тимчасової міграції у постійну форму спричинить прискорення настання дефіциту робочої сили в Україні, особливо за окремими спеціальностями. Якщо масштаби короткострокової міграції суттєво не зміняться: попри перехід частини учасників цього процесу у категорію довгострокових і постійних мігрантів, кількість короткострокових мігрантів поповнюватиметься особами, які вперше включатимуться у зовнішню трудову міграцію. Крім того, вірогідно, відбудеться розширення географії міграцій з України, зокрема, частина осіб, які працюють у Польщі, намагатиметься (після закріплення у Шенгенській зоні) знайти роботу у більш благополучних країнах Європейського Союзу, насамперед у Німеччині.

2. Міграційні процеси відбуватимуться ще інтенсивніше, за погіршення ситуації в Україні. В цьому випадку закріпитися у країнах призначення прагнутимуть більшість тих, хто на початку ХХІ ст. віддавав перевагу висококваліфікованих спеціалістів. Залучення нових емігрантів до короткострокової трудової міграції буде набагато інтенсивнішою, ніж за попереднім сценарієм, однак, попри це, вже через кілька років короткострокова міграція, за своїми обсягами, значно поступатиметься довгостроковій. За цих умов кількість осіб, які працюють в Росії, не буде зменшуватись, оскільки навіть цей напрямок трудової міграції залишиться економічно вигідним.

3. У випадку покращення економічної ситуації в Україні, масштаби довгострокової трудової міграції стабілізуються, залучення нових осіб до цього процесу обмежуватиметься членами сімей найбільш успішних довгострокових мігрантів. Більше того, у разі проведення відповідної політики можна очікувати

на поступове повернення частини довгострокових мігрантів. Масштаби короткострокової міграції поступово зменшуватимуться, частина учасників процесу почне переорієнтовуватися на внутрішній ринок праці. Кількість українців, що іммігрували до Росії буде стрімко скорочуватися. Одночасно зростатиме потік іммігрантів з афро - азіатського регіону до України. З часом, Україна може здійснити «міграційний перехід», перетворитися з країни-донора населення та робочої сили на країну реципієнт, як це вже відбулося з країнами Південної Європи і нині відбувається у низці країн Східної Європи.

Враховуючи несприятливі тенденції демографічного розвитку, недалеку перспективу дефіциту робочої сили, що може стримувати економічний розвиток, міграційна політика України має сприяти поверненню мігрантів, передусім тих, хто виїхав з трудовими цілями і вважає своє перебування за кордоном тимчасовим, зменшенню відтоку населення та заохочення імміграції працівників, в яких є потреба на ринку праці України.

Ми вважаємо, що для вирішення проблеми міграції, потрібно застосовувати нестандартні методи, запозичити досвід сусідніх держав - якщо не можеш сподобатися своїм громадянам, запрошуй чужих.

Необхідно використовувати і внутрішній потенціал. Багато громадян як на підконтрольній Україні, так і на тимчасово окупованих територіях Донбасу та Криму, шукають роботу спочатку на внутрішньому ринку, а вже потім їдуть за кордон. Часто небажання працювати в Україні пояснюється об'єктивними причинами, які не може на своєму рівні вирішити потенційний роботодавець, проте ці питання може вирішити держава, а саме - зосередити зусилля на створенні сприятливих умов для виробництва певних видів товарів та надання послуг. Саме тих, які стимулюють економіку до зростання. Паралельно із цим, потрібно забезпечити додаткові пільги для вітчизняного роботодавця за створення робочих місць. Для цього у найкоротші терміни необхідно здійснити реформування ринку іпотечного кредитування, суттєво зменшити ставки за кредитами. Наразі в НБУ мають місце розрахунки щодо 12-13% за іпотечними кредитами, однак ці цифри є найвищими серед європейських країн.

Важливим, на наш погляд, є зменшення податкового тягара для малого і середнього бізнесу та покращення умов підприємницької діяльності.

Маючи колосальний трудовий і фінансовий ресурс з «українським корінням» за кордоном, Україна могла б в найкоротші терміни і з невеликими фінансовими витратами впровадити нову імміграційну політику, спрямовану на повернення її емігрантів. Але нашій державі спочатку потрібно зробити ряд організаційних кроків, які б посилили мотивацію і прискорили повернення іммігрантів на батьківщину.

Україна має підготуватися до збільшення припливу іммігрантів, використавши найкращий досвід інших країн, спрямований на легальну, безпечну та ефективну імміграцію, що дозволить прискорити розвиток економіки України. При цьому, потрібно навчитися формувати попит на іммігрантів з розвинених країн світу (наголос на "білі комірці"), а також із тих, що розвиваються (наголос на "сині комірці"). Найкращий досвід з цього приводу мають англосаксонські країни (США, Канада, Австралія, Нова Зеландія), де частка іммігрантів коливається в межах 15–35%, а також країни Перської затоки (ОАЕ, Катар, Саудівська Аравія), де частка іммігрантів досягає 90% [3].

Україні потрібно стимулювати повернення українських емігрантів, шляхом запровадження мотиваційних програм для збільшення їх грошових переказів на батьківщину. Найкращий досвід з цих питань мають Ірландія, Ізраїль, Філіппіни, Індія [11]. Крім того, Україна зможе регулювати і контролювати так званий відплив мізків (*brain drain*), перетворювати його на циркуляцію мізків (*brain circulation*) і максимально використовувати знання діаспори (*brain gain*).

Враховуючи вище викладене, вважаємо, що державі вкрай необхідно провести реструктуризацію економіки та забезпечити високі темпи економічного зростання, які неможливі без кваліфікованої і мотивованої робочої сили, оскільки зазначені втрати можуть виявитися непоправними.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. Проблема міжнародної міграції робочої сили постійно була і продовжує залишатися в центрі уваги науковців, громадських та політичних діячів різних країн світу. Існує спільна думка, що в результаті трудової міграції відбувається перерозподіл робочої сили на світовому ринку праці. Сьогодні міжнародна трудова міграція охопила всі континенти та набула глобального характеру. За даними експертів, у світі понад 3 % населення світу мешкають за межами країни свого походження. За розрахунками Світового банку, міграція забезпечує більші переваги для глобальної економіки, ніж міжнародна торгівля.

Досліджено, що основною причиною зовнішньої трудової міграції є низький рівень життя та бідність населення, і поки така ситуація існує – міграції робочої сили не уникнути.

2. В Україні значного поширення міждержавна міграція набула після невдалих економічних реформ, розладу міжгосподарських зв'язків, згортання виробництва на великих підприємствах, що спричинили масове вивільнення працівників. Військовий конфлікт на Сході України, викликані ним масові внутрішні переміщення у країні та інші причини погіршили соціально-економічне становище населення. Низькі доходи, бідність українців залишаються одним з головних чинників високої орієнтації роботи за кордоном, особливо привабливими в цьому плані є країни - члени Європейського Союзу.

Набуття чинності Угоди про асоціацію з ЄС, переорієнтація вектору міграції українців у західному напрямку, свобода пересування, відкрили для них нові можливості для міграції за кордон.

3. Проведене нами соціологічне опитування студентів двох вищих навчальних закладів м. Кропивницького, щодо їх намірів до зовнішньої трудової міграції, вказує на схожість причин, які можуть спонукати їх поїхати працювати за кордон, із причинами міграції інших категорій населення

України, тобто проблема зовнішньої міграції робочої сили має загальний характер.

4. Запропонована нами матриця SWOT – аналізу для встановлення зв'язків між тенденціями причин і передумов міграційних процесів, дасть можливість окреслити шляхи пом'якшення проблеми міждержавної трудової міграції в Україні.

5. Вважаємо, що для досягнення кардинальних позитивних змін у вирішенні проблеми міграції в нашій країні, доцільно запозичити досвід сусідніх країн - запросити до праці громадян з інших країн. Україна має підготуватися до збільшення припливу іммігрантів, використавши зарубіжний досвід, спрямований на легальну, безпечну та ефективну імміграцію, що дозволить прискорити розвиток економіки України.

6. Необхідно використовувати і внутрішній потенціал. Державі потрібно зосередити зусилля на створенні сприятливих умов для виробництва певних видів товарів та надання послуг, які стимулюють економіку до зростання. Паралельно із цим, необхідно забезпечити додаткові пільги для вітчизняного роботодавця за створення нових робочих місць. Нагальним є питання здійснення реформування ринку іпотечного кредитування і суттєвого зменшення ставки за кредитами, а зменшення податкового тягаря для малого і середнього бізнесу - покращить умови підприємницької діяльності.

7. В найкоротші терміни, вкрай необхідно запровадити нову імміграційну політику, спрямовану на повернення емігрантів на батьківщину. Для цього державі потрібно здійснити ряд організаційних кроків для посилення мотивації і прискорення вирішення вказаних проблем.

Саме державна підтримка щодо вирішення цих питань, дасть можливість скоротити трудову міграцію українців за кордон, сприятиме покращенню економічних процесів в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гайдуцький А.П. Банки і міграційний капітал. Київ: Інфосистем, 2013. 460 с.
2. Гайдуцький А. Как Украине побороть отток человеческого капитала. *Зеркало недели*. 2017. №37. URL: http://zn.ua/macrolevel/migranomika-hhi-veka-262203_.html
3. Гайдуцький А. Борьба за мигрантов. Украине приготовиться. *Зеркало недели*. 2018. №36. URL: http://zn.ua/internal/borba-za-migrantov-ukraine-prigotovitsya-295829_.html
4. Eurostat : website. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home> (Last accessed: 27.10.2019).
5. Єврокомісія може призупинити безвіз для окремих країн. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2722559-evrokomisia-moze-prizupiniti-bezviz-dla-okremih-krain.html>
6. Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_307 (дата звернення: 25.11.2019).
7. Європейська соціальна хартія (переглянута). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_062 (дата звернення: 25.11.2019).
8. Зимнин А. Четверть українських заробітчан у Польщі працюють неофіційно. *Укрінформ*. 2019. URL: <http://www.ukrinform.ua/rubric-society/2735833-cvert-ukrainskih-zarobitcan-u-polsi-pracuut-neoficijno.html> (дата звернення: 28.10.2019).
9. Кифяк В.І., Василичук М.І., Шкрібляк Д.Ю. Проблема трудової міграції в Україні та шляхи вирішення. *Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика*. 2019. Випуск 37. С. 169-170.
10. Кириченко Е. Как вернуть трудовых мигрантов домой и нужно ли это делать сейчас. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2019/10/8/652359/>.
11. Киян Є. Еміграція стала однією з основних тенденцій та проблем України останнього часу. URL: <http://www.icps.com.ua/ukrayinska-mihratsiya-choho-ochikuvat-susidam/>

12. Кількість мігрантів у світі перевищила 270 мільйонів. *Укрінформ*. 2019.
URL: <http://www.ukrinform.ua/rubric-world/2782330-kilkist-migrantiv-u-sviti-perevisila-270-miljoniv.html> (дата звернення: 29.10.2019).
13. Кількість випадків незаконного перетину Ла-Маншу з Франції до Великої Британії зросла на тлі поширення чуток про закриття кордонів після Brexit.
URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2771250-naperedodni-brexite-u-britanii-pobilsalo-nelegalnih-migrantiv.html>
14. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_858 (дата звернення: 24.11.2019).
15. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 24.11.2019).
16. Лібанова Е.М. Зовнішня трудова міграція Українців: масштаби, причини, наслідки. *Демографія та соціальна політика*. 2018. №2(33). – С.11-26.
17. Літковець Ю.О. Зовнішня трудова міграція та її наслідки для української економіки. *Економіка та управління національним господарством*. 2019. Випуск 31. С.131- 136.
18. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія. Київ: НІСД, 2018. 472 с.
19. Манучарян Д. Очень рабочие руки. Как Германия и Польша борются за украинцев. *Ліга. Бизнес*. 2019. URL: <http://biz.liga.net/hr/all/article/ochen-rabochie-ruki-kak-germaniya-i-polsha-boryutsya-za-ukraintsev> (дата звернення: 23.10.2019).
20. Миценко І.М., Косташ А.О. Особливості міграційної політики країн Європейського союзу. *Наукові записки Центральноукраїнського національного технічного університету : зб. наук. пр. / Кропивницький : ЦНТУ, 2019. - Вип. 26. – с.15-21.*
21. Международная миграция и развитие. Доклад эксперта. URL: <http://docplayer.ru/27688231-Mimun-2016-mezhdunarodnaya-migraciya-i-razvitie-generalnaya-assambleya-dokladeksperta.html> (дата звернення: 24.11.2019).

22. Миценко І.М., Стежко Н.В. Міжнародна економіка: навч. посіб. Кіровоград: КНТУ, Поліграф-Сервіс, 2013. 640 с.
23. Міграція як чинник розвитку в Україні. Дослідження Міжнародної організації з міграції (МОМ). Представництво в Україні. Київ, 2016. URL: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migracia_yak_chynnyku_v_ukrayini.pdf.
24. Міжнародна організація з міграції : веб-сайт. URL: <http://iom.org.ua/ua> (дата звернення: 26.10.2019).
25. Могеріні попереджає ЄС, що гроші на регулювання міграції закінчуються. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2740863-mogerini-poperedzae-es-so-grosi-na-reguluvanna-migracii-zakincuutsa.html>
26. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 25.10.2019).
27. Офіційний веб-сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <http://www.msp.gov.ua/news/16492.html>.
28. Перспективы иммиграции в Канаду из Украины на 2019-2021 годы. URL: <https://lcm-company.com/canada>.
29. Про зовнішню трудову міграцію: Закон України від 05 листопада 2015р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-viii>
30. Президент США Дональд Трамп заявив, що втрати американської економіки від нелегальної міграції становлять понад \$300 млрд на рік. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2779889-tramp-ociniv-vtrati-ssa-vid-nelegalnoi-migracii-300-milardiv-na-rik.html>.
31. Смутчак З.В. Сучасні міграційні процеси в Україні в контексті національної безпеки. Східна Європа: Економіка, бізнес та управління 2017. Вип.2 (07). С.228-231. URL: http://easterneurope-ebm.in.ua/journal/7_2017/44.pdf/
32. Стратегія державної міграційної політики України на період 2025 року : Розпорядження Кабінету міністрів України від 12 лип. 2017 р. № 482-р URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80> (дата звернення: 24.10.2019).

33. США отменили визы для поляков. URL: <https://tsn.ua/ru/svit/ssha-otmenili-vizy-dlya-polyakov-1439157.html>
34. Тиндик Н.П. Світовий міграційний процес: теорія, практика, державне регулювання: монографія. Київ, 2006. 531с.
35. Томпсон А.А., Стрикленд А.Дж. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии: Учебник для вузов/Пер. с англ. под. ред. Л.Г. Зайцева, М.И.Соколовой. –М: Банки и биржи. ЮНИТИ, 1998.- 576 с.
36. Трудова міграція: чому українці їдуть з країни і як їх повернути? URL: https://24tv.ua/trudova_migrasiya_chomy_ukrayintsi_z_krayini_i_yak_yih_povernuti_n1026342.
37. Трюдо приглашает в Канаду квалифицированных мигрантов, чтобы построить «сильную страну» URL: <https://tsn.ua/ru/groshi/tryudo-priglashaet-v-kanadu-kvalificirovannyh-migrantov-chtoby-postroit-silnuyu-stranu-1460355.html>
38. Україна у цифрах 2018. Статистичний збірник. Державна служба статистики України, 2019. Київ 2019. 43с.
39. Українська міграція в умовах глобальних і національних викликів XXI століття: наукове видання. Наук. ред. У.Я. Садова. Львів, 2019, 110 с.
40. Українське суспільство: міграційний вимір: нац. Доповідь / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухин НАН України. – К., 2018. – 396 с.
41. Українці на експорт: сьогодні і завтра трудової міграції. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/413402/ukraynsi-na-eksport-sogodni-i-zavtra-trudovoj-migratsiyi>.
42. Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2782330-kilkist-migrantiv-u-sviti-perevisila-270-miljoniv.html>
43. Франція та Італія закликають створити нову систему автоматичного перерозподілу мігрантів у країнах ЄС. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric->

world/2783918-italia-i-francia-zaavili-pro-neobhidnist-novoi-sistemi-rozpodilu-migrantiv.html

ДОДАТКИ

Додаток А1

Класифікація працівників – мігрантів за методологією МОП

№ з/п	Показник	Сутність поняття
1	Сезонні працівники – мігранти	Особи, що працюють в іншій країні впродовж лише частини року, внаслідок того, що робота, яку вони виконують, залежить від сезонних умов.
2	Працівники - мігранти, пов'язані з реалізацією проекту	Особи, які допущені в країну працевлаштування на визначений період для праці виключно за визначеним проектом, що реалізується у цій державі роботодавцем цих трудящих мігрантів.
3	Працівники - мігранти, що працюють за контрактом	Особи, які працюють в іншій країні, за контрактом в рамках договору, що встановлює обмеження за строком зайнятості та типом роботи, що виконується мігрантом.
4	Тимчасові працівники - мігранти	Особи, допущені в іншу країну, для виконання впродовж обмеженого терміну визначеної роботи за конкретною професією.
5	Працівники - мігранти, що облаштувалися	Особи, яким після перебування в країні працевлаштування впродовж кількох років, надається дозвіл на перебування в цій країні на невизначений термін і роботу без певних обмежень.
6	Висококваліфіковані працівники – мігранти	Особи, яким завдяки їх кваліфікації надається сприяння щодо допущення в іншу країну і відповідно на них розповсюджується менше обмежень стосовно терміну перебування, зміни місця роботи та возз'єднання сім'ї.

Класифікація категорій економічних мігрантів за методологією МОП

№ з/п	Показник	Сутність поняття
1	Мігранти в ділових цілях	Іноземці, які тимчасово допущені в країну з метою здійснення економічної діяльності, що оплачується за межами країни призначення.
2	Іммігранти - інвестори	Іноземці, що отримали право на тривале проживання, за умови, що вони інвестують визначений мінімум коштів в країну призначення або відкриють власну справу, в якій буде зайнятим визначений мінімум працівників в країні призначення .

Міграційний рух населення у 2004–2018 роках

(осіб)

	Усі потоки міграції			У т. ч. міждержавна міграція		
	кількість прибулих	кількість вибулих	приріст, скорочення (–)	кількість прибулих	кількість вибулих	приріст, скорочення (–)
2004	789 379	796 994	–7 615	38 567	46 182	–7 615
2005	763 222	758 639	4 583	39 580	34 997	4 583
2006	765 882	751 637	14 245	44 227	29 982	14 245
2007	758 292	741 454	16 838	46 507	29 669	16 838
2008	710 790	695 869	14 921	37 323	22 402	14 921
2009	642 819	629 372	13 447	32 917	19 470	13 447
2010	683 449	667 316	16 133	30 810	14 677	16 133
2011	669 397	652 301	17 096	31 684	14 588	17 096
2012	726 226	664 382	61 844	76 361	14 517	61 844
2013	675 942	644 029	31 913	54 100	22 187	31 913
2014	542 506	519 914	22 592	42 698	21 599	21 099
2015	533 278	519 045	14 233	30 659	21 409	9 250
2016	256 808	246 188	10 620	14 311	6 465	7 846
2017	442 287	430 290	11 997	28 360	20 234	8 126
2018	629 276	610 687	18 589	39 307	24 252	15 055

Додаток В

Міграційний рух населення України у січні-серпні 2019 року ¹			
Області	Кількість випадків прибуття	Кількість випадків вибуття	Міграційний приріст, скорочення (-)
Україна	349272	339238	10034
Вінницька	12289	14095	-1806
Волинська	9541	9412	129
Дніпропетровська	21436	21794	-358
Донецька	10863	14521	-3658
Житомирська	12532	12778	-246
Закарпатська	4470	4678	-208
Запорізька	10503	11498	-995
Івано-Франківська	9799	9870	-71
Київська	37701	19760	17941
Кіровоградська	8690	10026	-1336
Луганська	4662	7235	-2573
Львівська	20673	21618	-945
Миколаївська	7891	8710	-819
Одеська	23581	18452	5129
Полтавська	16442	14962	1480
Рівненська	11164	12367	-1203
Сумська	10456	11621	-1165
Тернопільська	10432	10461	-29
Харківська	27924	27412	512
Херсонська	7409	8242	-833
Хмельницька	14281	13519	762
Черкаська	11600	12200	-600
Чернівецька	5298	6037	-739
Чернігівська	8440	8799	-359
м.Київ	31195	29171	2024

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

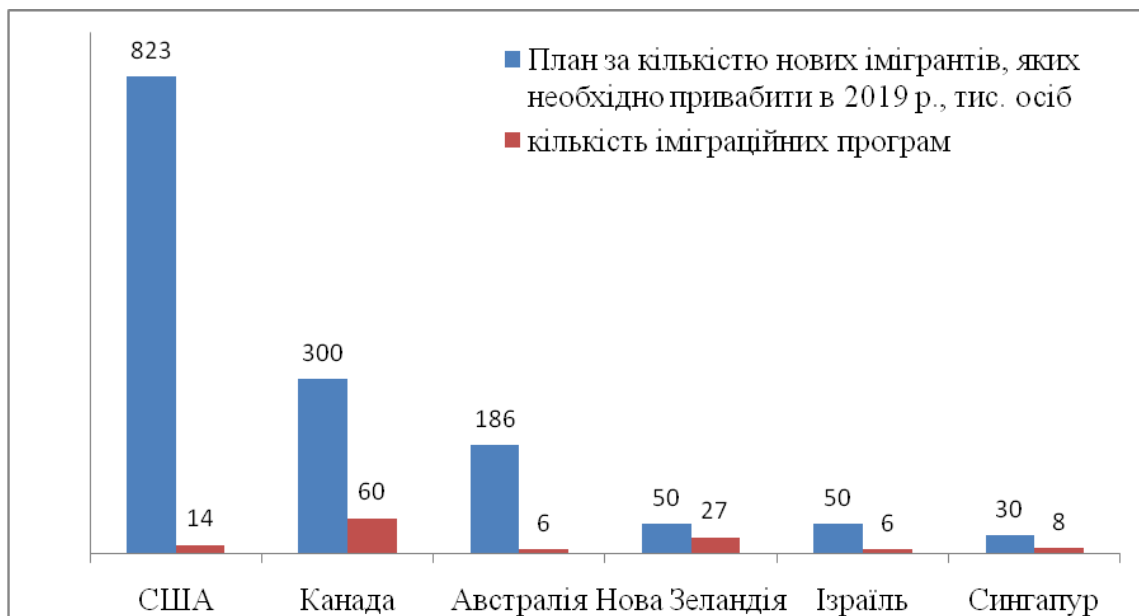
Додаток Д

Міграційний рух населення у січні – серпні 2019 року

(осіб)

	Кількість випадків прибуття	Кількість випадків вибуття	Міграційний приріст, скорочення (-)
Кіровоградська область	8690	10026	-1336
м.Кропивницький (міськрада)	1914	2238	-324
м.Знам'янка (міськрада)	337	294	43
м.Олександрія (міськрада)	744	780	-36
м.Світловодськ (міськрада)	597	413	184
райони			
Благовіщенський	233	270	-37
Бобринецький	183	304	-121
Вільшанський	112	128	-16
Гайворонський	328	372	-44
Голованівський	240	312	-72
Добровеличківський	313	396	-83
Долинський	353	446	-93
Знам'янський	210	253	-43
Компаніївський	129	177	-48
Кропивницький	453	361	92
Маловисківський	316	376	-60
Новгородківський	125	203	-78
Новоархангельський	224	277	-53
Новомиргородський	274	340	-66
Новоукраїнський	311	425	-114
Олександрівський	333	379	-46
Олександрійський	313	409	-96
Онуфріївський	221	229	-8
Петрівський	230	261	-31
Світловодський	107	210	-103
Устинівський	90	173	-83

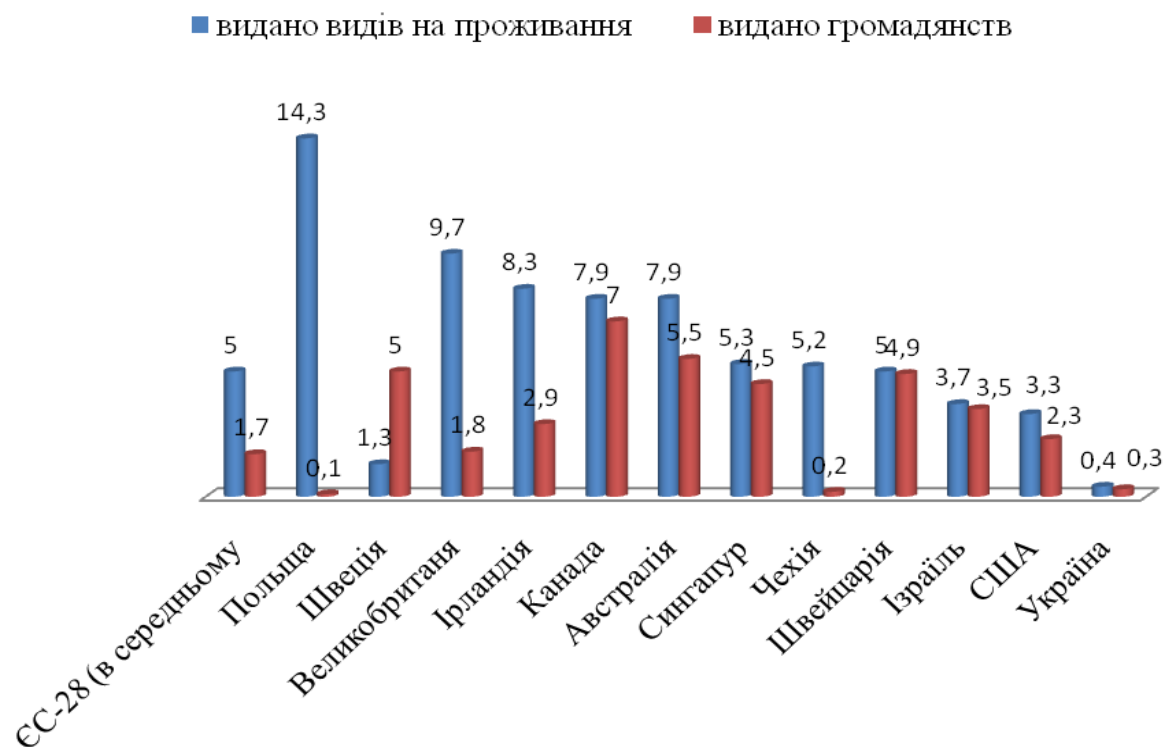
Обсяги та кількість національних програм для залучення нових імігрантів в деяких країнах світу.

Кількість виданих нових видів на проживання та громадянств українцям в країнах Європейського Союзу, тис. шт.

Кількість виданих видів на проживання та громадянств в деяких країнах світу в 2018 р., шт. на 1 тис. населення.

Анкета

Будь ласка, висловіть свою думку щодо причин і особливостей трудової міграції. Ваші відповіді будуть враховані при розробці пропозицій для удосконалення міграційної політики України.

Анкета анонімна, Ваші відповіді будуть враховуватися в узагальненому вигляді. Сподіваємося на Ваші щирі відповіді. Дякуємо за участь в опитуванні.

1. Чи маєте Ви плани змінити своє постійне місце проживання?

1. Так
2. Ні
3. Важко відповісти

2. Назвіть причини, які б могли вплинути на зміну Вашого постійного місця проживання.

1. Змінити на краще умови життя
2. Отримати освіту
3. Продовжити освіту
4. Військові дії
5. Сімейні обставини
6. Медичні послуги
7. Стабільний (більший) дохід
8. Інше
9. Важко відповісти

3. Чи плануєте Ви найближчим часом виїжджати за кордон ?

1. Так
2. Скоріше так
3. Скоріше ні
4. Ні
5. Важко відповісти

4. До якої країни Ви б бажали переїхати?

1. До країн Європейського союзу
2. До Росії
3. До Білорусі
4. До інших країн (назвіть)
5. Важко відповісти

5. Якщо Ви ніколи не виїжджали за межі власного населеного пункту, то чому?

1. Не було бажання
2. Через матеріальні обставини
3. Через політичні причини
4. Інше (вказіть)

6. В якій місцевості Ви мешкаєте?

1. Місто
2. Село

7. Які причини можуть спонукати Вас поїхати працювати за кордон?

1. Труднощі з пошуком роботи в Україні
2. Низька заробітна плата
3. Рекомендації знайомих, рідних
4. Інше (вказіть)

8. На який термін Ви хотіли б поїхати працювати за кордон?

1. До 3-х місяців
2. На 3-6 місяців
3. На 12 місяців
4. Інше (вказіть)
5. Важко відповісти

9. У якій сфері діяльності Ви плануєте працювати за кордоном?

1. Готельний бізнес
2. Будівництво
3. Виробнича сфера
4. Сфера охорони здоров'я
5. Сільське господарство
6. Транспорт
7. Торгівля
8. Інше (вказіть)
9. Важко відповісти

10. Яка у Вас освіта?

1. Середня
2. Молодший спеціаліст
3. Незакінчена вища
4. Бакалавр

11. Ваш соціальний статус?

1. Службовець
2. Робітник
3. Студент
4. Не працюю

12. Ваш вік, років:

До 24

25-29

30- 39

40-49

13. Стать

Чол.

Жін.

Дякуємо Вам за участь в опитуванні!

Додаток К

Основні причини трудової міграції за результатами опитування, %

№ п/п	Питання	Пріоритетні причини	Вся вибіркова сукупність
1	2	3	4
1.	Чи маєте Ви плани змінити своє постійне місце проживання?	Так Ні Важко відповісти	73 12 15
2	Назвіть причини, які б могли вплинути на зміну Вашого постійного місця проживання.	Змінити на краще умови життя, стабільний дохід Продовжити освіту Військові дії Сімейні обставини	73 3 20 3
3	Чи плануєте Ви найближчим часом виїжджати за кордон ?	Так Скоріше так Скоріше ні	2 86 12
4	До якої країни Ви б бажали переїхати?	Європейського союзу Росії Білорусі США, Канади	93 2 1 4
5	Якщо Ви ніколи не виїжджали за межі власного населеного пункту, то чому?	Не було бажання Через матеріальні обставини Через політичні причини Через стан здоров'я Виїжджали	20 46 2 2 30
6	Які причини можуть спонукати Вас поїхати працювати за кордон?	Труднощі з пошуком роботи в Україні Низька заробітна плата Рекомендації знайомих, рідних	20 54 25
7	На який термін Ви хотіли б поїхати працювати за кордон?	До 3-х місяців На 3-6 місяців На 12 місяців	4 50 38
8	У якій сфері діяльності Ви плануєте працювати за кордоном?	Готельний бізнес Будівництво Виробнича сфера Сфера охорони здоров'я Транспорт Торгівля	22 2 10 2 2 36

Матриця для встановлення зв'язків між тенденціями причин і передумов міграційних процесів

	Можливості 1.Заміна олігархічної формації. 2.Розвиток економіки країни. 3.Соціально-політична стабільність. 4.Обґрунтоване законодавство. 5.Припинення військового конфлікту. 6.Виникнення нових високотехнологічних, високорентабельних галузей. 7.Імовірність виникнення нових підприємств.	Загрози 1.Підвищення частки молоді серед мігрантів, у т.ч. за рахунок зростання освітньої міграції. 2.Зростання частки високоосвічених та висококваліфікованих осіб серед мігрантів. 3.Посилення тенденції переходу тимчасової зовнішньої трудової міграції у постійну форму, виїзд членів сімей довгострокових трудових мігрантів до країн-реципієнтів. 4.Переорієнтація майже половини заробітчан, які раніше працювали в Росії, на країни ЄС. 5.Збільшення частки мігрантів із не врегульованим статусом у країнах-реципієнтах, що характерно для осіб, які вперше беруть участь у трудовій міграції. 6. Вищий рівень зарплати в інших країнах. 7. Заходи урядів інших країн до залучення мігрантів. 8.Наявність привабливих освітніх програм для молоді в інших країнах. 9.Корупція влади. 10.Постійне зростання зовнішнього боргу. 11. Екологічні проблеми. 12. Демографічна ситуація. 13.Безвізовий режим.
Сильні сторони 1.Україна-Європейська держава. 2.Наявність природних ресурсів. 3.Великий економічний потенціал. 4.Найбільша територія серед країн Європи. 5.Наявність прогресивно налаштованої, освіченої частини суспільства. 6.Родинні зв'язки. 7.Мова.	1.Розробка стратегії розвитку науки, інноваційного підприємництва. 2. Розробка стратегії розвитку IT-ринку. 3. Створення привабливого інвестиційного клімату.	1.Розробка стратегії використання власних природних ресурсів. 2.Реальні кроки уряду щодо подолання корупції. 3.Розробка урядових програм для надання житла молодим спеціалістам, реформування іпотечного кредитування.
Слабкі сторони 1.Низька оцінка рівня власного життя. 2. Низький рівень заробітної плати. 3.Військовий конфлікт. 4.Недовіра до уряду. 5.Відсутність достатніх засобів до існування 6.Недосконала система середньої та вищої освіти. 7.Високий рівень тіньової економіки. 8.Низький рівень системи охорони здоров'я. 9.Низький рівень соціальної захищеності. 10. Корупція. 11.Скорочення малого і середнього бізнесу. 12.Висока залежність від зовнішніх геополітичних гравців.	1.Розробка стратегії стабілізації політичної ситуації. 2.Припинення військових дій. 3.Реформування системи охорони здоров'я. 4.Реформування системи освіти. 5.Виважена зовнішня політика. 6.Розробка списків дефіцитних професій.	1.Надання допомоги, облаштування, забезпечення зайнятості, доступності медичної допомоги, освіти, соціальних послуг для внутрішньо переміщених осіб. 2. Розробка і впровадження програм зв'язків з земляками, які працюють за кордоном та сприяння їх поверненню на батьківщину для зовнішньої міграції. 3.Створення інформативно-комунікативного порталу, з розміщенням актуальної інформації про безпеки нелегальної міграції та можливості легального працевлаштування за кордоном, імміграційне законодавство основних країн призначення, митні правила, можливості переказів коштів та соціального страхування, пропозиції щодо працевлаштування та відкриття власного бізнесу на батьківщині. 4. Створення органу в Міністерстві соцполітики, який має опікуватися долею мігрантів.

